
METODICA PREDĂRII LIMBILOR

CU PRIVIRE LA UNELE PROBLEME ALE PREDĂRII COMPARATIVE A ADJECTIVULUI ÎN ȘCOLILE NOASTRE

DE
OIȚĂ ION

Lucrările tovarășului Stalin despre problemele de bază ale lingvisticii conțin o mulțime de învățăminte în ce privește înțelegerea și interpretarea justă a fenomenelor ce se petrec în limbă. Din aceste lucrări ale tovarășului Stalin despre problemele lingvisticii se pot trage o serie de învățăminte și în ceea ce privește metodică predării limbilor.

Studiul limbii ruse are o importanță deosebită pentru țara noastră, deoarece, cunoscând limba rusă, putem citi în original bogata literatură rusă și sovietică, literatura cea mai progresistă din lume. În afară de aceasta, noi vom putea nemijlocit să facem cunoștință cu bogata experiență a Uniunii Sovietice care ne este de un real folos în construirea socialismului în țara noastră. Iată de ce studiul limbii ruse a luat o dezvoltare deosebită în țara noastră.

Studiul oricărei limbi străine trebuie să se sprijine pe cunoașterea științifică a limbii materne. În studierea limbii ruse în școlile noastre, profesorul trebuie să se sprijine pe compararea diferitelor fenomene gramaticale din ambele limbi. În predarea limbii ruse e necesar ca profesorul să scoată în evidență fenomene specifice limbii ruse, fenomene gramaticale care nu sunt proprii limbii române. Profesorul trebuie să se sprijine în același timp pe fenomene care sunt comune ambelor limbi. Pentru aceasta, profesorul trebuie să stăpânească bine limba maternă a elevului și să cunoască temeinic gramatica limbii materne.

Scopul principal al profesorului este și trebuie să fie stăpânirea limbii ruse de către elev (înțelegerea și vorbirea limbii ruse). Oare acest lucru este posibil fără gramatică?

I. V. Stalin ne învață că « tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii »¹. Iată de ce profesorul trebuie să acorde o atenție deosebită gramaticii în predarea limbii ruse.

Noi vom încerca să dăm câteva indicații asupra felului cum s'ar putea predă adjectivul în școlile noastre.

În limba rusă, ca și în limba română, adjectivul este cuvântul care determină un substantiv și arată însușirea lui. Încă dela început trebuie să atragem atenția elevilor asupra locului pe care îl ocupă adjectivul în limba rusă. Adjectivul în limba rusă stă de obicei înaintea substantivului. De exemplu: *Сегодня хорошая погода* « astăzi este vreme bună »; *младший брат вошел в комнату* « fratele mai mic a intrat în cameră ».

În limba română, dimpotrivă, adjectivul în mod obișnuit stă după substantiv. De exemplu:

În *oglină fermecată*

Dintr'o negură s'arată

Ca 'ntr'un *vis frumos* în somn

O *figură minunată*. (EMINESCU, Poezii, E.S.P.L.A., 1952, p. 214.)

Iată de ce elevii noștri spun: *Перед школой сад тенистый мааленький* în loc de *перед школой маленький тенистый сад*; *перед Советским специалистом молодым широко открыта дорога к свободному труду и творчеству*, în loc de *перед молодым Советским специалистом широко открыта дорога к свободному труду и творчеству*.

Cunoscând aceste greșeli pe care le fac elevii noștri, profesorul le poate înlătura printr'o serie de exerciții care să formeze deprinderea elevilor în ce privește locul adjectivului, atunci când el are rol de atribut în propoziție și nu intră în compoziția unui predicat nominal. De exemplu: — *Какой мотор у вас? « Ce fel de motor aveți dvs.? »* — *У нас новый мотор.* — *Какая у вас машина? « Ce fel de mașină aveți dvs.? »* — *У нас новая машина.* — *Какое у вас собрание сегодня? « Ce fel de adunare aveți astăzi dvs.? »* — *У нас профсоюзное собрание.*

După acest fel de exerciții, când locul adjectivului este arătat de întrebare, se pot da o serie de substantive la care să se adauge unul din adjectivele cunoscute de elevi. În felul acesta elevii vor vedea că locul obișnuit al adjectivului în limba rusă este tocmai invers față de locul obișnuit al adjectivului în limba română, și, cu ajutorul exercițiilor de acest fel, ei vor putea înlătura greșelile ce le fac.

În vederea înlăturării acestui tip de greșeli ne putem folosi și de exercițiile pe care le vom face cu ocazia predării terminațiilor adjectivului la singular și plural, declinării adjectivului ș.a.m.d.

¹ I. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Editura pentru literatură politică 1953. p. 21—22,

În limba rusă sunt trei feluri de adjective: calificative, de relație (relative) și posesive. În legătură cu clasificarea adjectivelor se observă la elevii noștri o defecțiune în ceea ce privește deosebirea adjectivelor de relație de cele calificative. În limba română adjectivul de relație sub o formă asemănătoare se întâlnește rar.

Ca și în limba română, adjectivul calificativ în limba rusă arată însușiri variabile, care se pot manifesta (la același obiect sau la obiecte diferite) într'un grad mai mare sau mai mic. De exemplu: сладкий «dulce», красивый «frumos», сильный «puternic», высокий «înalt». De obicei aceste adjective exprimă culoarea (синий «albastru»), mărimea (большой «mare»), gustul (сладкий «dulce»), volumul (толстый «gros») etc.

Cu ocazia explicării adjectivului, profesorul trebuie să facă pe elevi să înțeleagă la început noțiunea de adjectiv calificativ. Înțelegând pe deplin adjectivul calificativ, care există cu caracteristicile asemănătoare și în limba română, elevul va pricepe mai ușor adjectivul de relație.

Adjectivul de relație arată raportul în care se găsește un obiect față de altul. În cuvintele деревянный стол «masă de lemn», adjectivul деревянный arată raportul în care se găsește obiectul дерево «lemn» față de obiectul стол «masă», arătând materia din care este făcut obiectul стол.

Adjectivul de relație arată diferite raporturi: materia din care este făcut obiectul (железная кровать «pat de fier»), destinația obiectului (торговый флот «flotă de comerț»), caracterul obiectului (заказное письмо «scrisoare recomandată»), timpul (летнее утро «începutul dimineții de vară»), locul (здешний климат «climat local») etc.

O deosebire importantă între adjectivul calificativ și de relație, pe care se poate sprijini profesorul pentru ca elevul să înțeleagă mai bine noțiunea de adjectiv de relație, este că adjectivul de relație se traduce în limba română în mod obișnuit cu un substantiv precedat de prepoziția «de», pe când adjectivul calificativ se traduce cu un singur cuvânt. De exemplu:

Adjective calificative:

красивый флаг «steag frumos»
 маленький ребёнок «copil mic»
 плохая погода «vreme rea»
 старый человек «om bătrân»

Adjective de relație:

книжный магазин «magazin de cărți»
 железная дорога «drum de fier»
 летний день «zi de vară»
 весенний день «zi de primăvară».

Este bine să se arate că aceste raporturi se pot exprima și în limba rusă cu ajutorul cazurilor (cu sau fără prepoziție). În loc de писчая бумага «hârtie de scris», деревянный стол «masă de lemn» весенний месяц «lună de primăvară», se poate spune ușor: бумага для письма, стол из дерева, месяц весны. Această deosebire ajută pe elev să priceapă mai ușor raporturile exprimate de adjectivul de relație; deosebirea însă nu este esențială.

Elevii vor fi înclinați să creadă că adjectivele de relație sunt acelea care se traduc în limba română cu ajutorul unui substantiv precedat de prepoziția « de ». Însă adjectivele de relație, în unele cazuri, se traduc în limba română cu un singur cuvânt: звонкая согласная « consoană sonoră » живая изгородь « gard viu », торговый флот « flotă comercială », городской совет « sfat orașenesc » etc.

Iată de ce este necesar ca profesorul să pună accentul pe primul fel de explicație. El trebuie să ajute pe elevi, ținând seama de posibilitățile lor de înțelegere, să priceapă că adjectivele de relație exprimă în primul rând raportul în care se găsește un obiect față de altul.

Traducerea obișnuită a adjectiveilor de relație în limba română trebuie să ajute pe elev să priceapă cu mai multă ușurință caracteristica de bază a adjectiveilor de relație: faptul că ele arată legătura între obiectul determinat și obiectul dela care s'a format adjectivul relativ. Imposibilitatea traducerii adjectiveilor calificative în acest fel arată tocmai absența acestui raport specific adjectiveilor de relație.

Pentru a ușura mai mult priceperea adjectiveilor de relație, putem să tragem următoarea concluzie: adjectivele de relație, exprimând legătura dintre obiectul determinat și obiectul dela care s'a format adjectivul respectiv, nu pot oferi posibilitatea comparării și nici formării dela ele a diferitelor forme diminutive. De exemplu: литературный кружок « cerc literar », металлургический завод « fabrică metalurgică » nu pot forma более литературный кружок « cerc mai literar », более металлургический завод « uzină mai metalurgică » și este de neconceput formarea adjectiveilor diminutive.

În limba rusă mai există adjective posesive care arată apartenența obiectului determinat altui obiect (persoană): дядин стол « masa unchiului », дядин голос « vocea unchiului » сестрина тетрадь « caietul sorei » etc.

Și în limba română există adjective posesive. Aceste adjective sunt exprimate în limba română cu ajutorul pronumelor posesive: al meu « мой », al tău « твой », al nostru « наш » etc.

Pentru a se evita confuzii, este bine ca profesorul să atragă dela început atenția asupra diferenței în terminologia rusă și română în această privință. După înlăturarea posibilității acestei confuzii, profesorul trebuie să ajute pe elev să înțeleagă acest fel de adjectiv posesiv în limba rusă, care nu-și are corespondentul respectiv în limba română.

În același timp trebuie să scoatem la iveală și bogăția limbii ruse.

Aceste adjective posesive se traduc în limba română cu genitivul substantivului: дядин стол « masa unchiului » сестрина тетрадь « caietul sorei », козье молоко — молоко козы, пастушья песня — песня пастуха. Aceste forme pot fi înlocuite de asemenea în limba rusă prin cazul genitiv. De exemplu: сестрина тетрадь — тетрадь сестры, дядин стол — стол дяди, пастушья песня — песня пастуха.

Iată de ce pentru înțelegerea adjectivului posesiv în limba rusă ne putem sprijini pe cazul genitiv atunci când el arată posesia. În felul acesta elevul poate pricepe pe deplin sensul adjectivului posesiv și faptul că în limba rusă avem două posibilități de exprimare: *дядин стол — стол дяди* atunci când în limba română există una singură.

Trebuie să atragem atenția elevilor asupra faptului că forma *песня пастуха* este mai productivă decât forma *пастушья песня*.

În limba rusă, ca și în limba română, există gradul comparativ și gradul superlativ. Spre deosebire de limba română, limba rusă posedă atât pentru gradul comparativ cât și pentru gradul superlativ, două forme: simplă sau sintetică, perifrastică sau analitică. De exemplu:

<i>сильнее (ей)</i> —mai puternic	} Comparativul simplu (Простая сравни- тельная степень)	} Gradul comparativ Сравнительная степень
<i>быстрее (ей)</i> —mai repede		
<i>красивее (ей)</i> —mai frumos		
<i>дороже</i> —mai scump		
<i>моложе</i> —mai tânăr		
<i>более сильный</i> —mai puternic	} Comparativul ana- litic compus Сложная сравни- тельная степень	}
<i>более красивый</i> —mai frumos		
<i>более длинный</i> —mai lung		
<i>более короткий</i> —mai scurt		
<i>новейший</i> —cel mai nou	} Superlativul simplu (Простая превос- ходная степень)	} Gradul superlativ Превосходная степень
<i>умнейший</i> —cel mai inte- ligent		
<i>вернейший</i> —cel mai cre- dincios		
<i>высочайший</i> —cel mai înalt		
<i>тончайший</i> —cel mai sub- țire		
<i>самый быстрый самолёт</i> — cel mai iute avion	} Superlativul peri- frastic, compus sau analitic (Сложная превос- ходная степень)	}
<i>самая большая река</i> —cel mai mare râu		
<i>самый красивый завод</i> —cea mai frumoasă uzină		

În limba rusă, după cum vedem, există două forme de exprimare a gra-
dului comparativ și superlativ: forma sintetică — *красивее (ей)*, *краси-
вейший*, *сильнее (ей)*, *сильнейший* — și forma analitică — *более красивый*,

самый красивый, более сильный самый сильный. În limba română există numai forma analitică: mai frumos, cel mai frumos; mai puternic, cel mai puternic. Iată de ce elevii noștri folosesc foarte des în exprimare formele analitice ale gradelor de comparație și evită în majoritatea cazurilor formele sintetice ale gradelor de comparație, forme ce lipsesc în limba română.

Pentru a se evita această greutate a elevilor în întrebuințarea formelor sintetice ale gradelor de comparație, este bine să ținem seamă de faptul că anumite forme gramaticale comune limbii materne sunt însușite mai ușor de către elevi. În consecință, este necesar să insistăm mai mult, cu ocazia predării gradelor de comparație, asupra formelor sintetice ale gradelor de comparație în limba rusă, fără să uităm totuși de faptul că forma analitică este mai productivă în limba rusă contemporană.

Cum se realizează totuși folosirea de către elevi în vorbire a formelor sintetice ale gradelor de comparație? În primul rând trebuie să li se explice și elevii să priceapă în totul modul de formare a gradelor de comparație (formele sintetice). Comparativul simplu (sau sintetic) se formează prin adăugarea la tema adjectivului a următoarelor sufixe: —*ee* (—*ей*) și *e*. Cu sufixul —*ee* gradul comparativ se formează în mod obișnuit dela majoritatea adjectivelor care nu au în finalul rădăcinii consoanele *c, з, х, к, г, м, д, ст*. Când adjectivul are în finalul rădăcinii aceste consoane, se produce alternanța (чередование) sunetelor respective și se adaugă sufixul —*e*. De exemplu: узкий «îngust» уже «mai îngust»; дорогой «scump», дороже «mai scump» ș. a. m. d.

În afară de această ilustrare teoretică este necesar la început un număr mare de exerciții de tehnică formării acestei forme sintetice a gradului comparativ, după ce elevii au priceput destul de bine și alternanța sunetelor (чередование звуков).

Apoi se poate trece la formarea și întrebuințarea acestor forme sintetice direct în propoziții. Se poate reveni asupra acestui fapt și cu ocazia predării cazului genitiv în limba rusă după forma sintetică a gradului comparativ. De exemplu: Советский союз больше Соединённых Штатов Америки в два с половиной раза «Uniunea Sovietică este mai mare decât Statele Unite ale Americii de două ori și jumătate». Această legătură sintetică se poate exprima și analitic: Советский Союз больше чем США в два с половиной раза.

În ceea ce privește superlativul, în principiu sunt necesare de asemenea aceleași procedee pentru ca elevii să ajungă să întrebuințeze forma sintetică a gradului superlativ, care se formează cu sufixele *ейш* sau *айш* (după consoanele șuierătoare).

Iată deci că în limba română vom avea o singură formă a gradelor de comparație, pe când în limba rusă vom avea două forme: sintetică și

analitică. Aceste fenomene din ambele limbi scot la iveală bogăția diferitelor forme de exprimare în limba rusă și caracterul sintetico-analitic al limbii ruse.

În limba română mai există gradul superlativ absolut, în afară de superlativul relativ. Acest superlativ absolut se formează în general cu ajutorul adverbului «foarte», după care se pune adjectivul la gradul pozitiv. De exemplu acest copil este foarte inteligent (этот ребенок очень умный). În acest caz noi nu mai comparăm calitatea diferitelor obiecte și caracterizăm numai calitatea obiectului la un moment dat, fără niciun fel de comparație cu alte obiecte.

În afară de foarte (очень) în această funcție se pot întrebuința cuvintele: tare, strașnic de, grozav de, nemaipomenit de, excesiv de, neobișnuit de, extraordinar de. De exemplu: această carte este extraordinar de interesantă.

În limba rusă asemenea forme, care indică în afară de orice element comparativ calitatea și se caracterizează cu o nuanță emotivo-expresivă, au o însemnătate aliativă similară cu formele *preaînțeleptul*, *prealuminatul*, care nu se mai întrebuințează aproape de loc în limba română.

În ceea ce privește acordul adjectivului cu substantivul în diferite poziții gramaticale, se observă la elevii noștri greșeli de felul acesta: Я знаю великие писатели Советского Союза «Eu îi cunosc pe marii scriitori ai Uniunii Sovietice, în loc de Я знаю великих писателей Советского Союза. Aceste greșeli sunt făcute de elevii noștri sub influența gramaticii române. În limba română nu se face deosebirea în declinarea substantivului la acuzativ în funcție de faptul dacă substantivul este sau nu însuflețit. Desigur că faptul acesta este strâns legat de declinarea substantivului în limba rusă. Aceste greșeli se pot evita printr'o serie de exerciții în care substantivele însuflețite să fie însoțite de adjective aranjate în așa fel în propoziții, încât să fie în cazul acuzativ.

Iată de ce, pentru a obișnui pe elevi cu folosirea terminației adjectivului în asociație cu substantivele în cazul acuzativ, este necesar ca elevul să cunoască deja destul de bine particularitatea pe care o prezintă substantivele însuflețite atunci când stau în cazul acuzativ (în limba rusă).

De multe ori elevii noștri folosesc greșit cazul nominativ plural al adjectivelor și substantivelor pe lângă numeralele cardinale și în asociație cu cuvintele много, мало, немного, несколько, сколько. De exemplu: сколько хороших студенты в группе «câți studenți buni sunt în grupă», în loc de сколько хороших студентов в группе; много интересные книги в библиотеке «multe cărți interesante sunt în bibliotecă» în loc de много хороших книг в библиотеке; десять смелых герои «10 eroi curajoși», în loc de десять смелых героев. Aceste greșeli sunt făcute sub influența limbii române, unde aceste asociații sunt traduse: câți studenți buni, multe cărți interesante, 10 eroi curajoși.

Desigur că aceste deosebiri și asemănări în ceea ce privește adjectivul, fiind cunoscute de profesor, ușurează predarea adjectivului în limba rusă în școlile noastre.

Și în cadrul altor categorii gramaticale se pot găsi multe elemente interesante de comparat. Profesorul în predarea limbii ruse, în urma cunoașterii acestor fenomene și elemente comparative, este ușurat în ceea ce privește predarea limbii ruse în școlile noastre. Iar elevii pot pricepe mai ușor anumite particularități ale limbii ruse și, în felul acesta, își însușesc în mod conștient limba.